

*Опозиційний рух
60-80-х рр. ХХ ст.*

Шістдесятники:
**культурницький
опозиційний рух**
*в другій половині 1950-х – на
початку та в середині 1960-х
років*

**«Шістдесятники» – люди нового
політичного, творчого та
естетичного мислення, борці за
гуманізм,**

*за свободу самовираження, носії нових думок, поглядів,
почуттів, відмінних від офіційних.*

«Шістдесятники» *«...Поетів тоді
називали формалістами за шукання своєї
індивідуальності.*

**Шістдесятники: В. Симоненко,
І. Драч, . Костенко, Є. Сверстюк,
І. Світличний, Л. Танюк, А. Горська**

... Серед ознак "шістдесятників"
я поставив би на перше місце
юний ідеалізм, який просвітлює,
підносить і єднає ...

Другою ознакою, ...я назвав би
шукання правди і чесної позиції...

Як третю ознаку я виділив би
неприйняття, опір, протистояння
офіційній літературі.

Передумови виникнення:

**1. лібералізація
суспільного - політичного
ЖИТТЯ**

**2. активна
русифікація України**

Причини виникнення і формування культурницького опозиційного руху:

1. монопольна влада компартійної верхівки;
2. обмеження керівництвом СРСР державного статусу УРСР;
3. гальмування державним чиновництвом національно-культурного розвитку;
4. сподівання, що реалізація рішень ХХ з'їзду КПРС дасть можливість оновити

Цілі діяльності:

1. своїми творами намагалися *відроджувати національну культуру*, національну свідомість;
2. боролися *за збереження української мови проти масової русифікації*;
3. сприяли демократизації суспільно-політичного життя в республіці;
4. вимагали дотримання прав людини, і рівності в становищі республік СРСР;
5. у своїх творах намагалися говорити про реальні проблеми життя, болючі питання, замовчувані у часи сталінізму («білі плями історії»), які хвилювали

Організаційною формою руху шістдесятників стали:

Клуб «Сучасник»
(Київ, 1959 р.),
очолив Л. Танюк

Клуб «Пролісок»
(Львів, 1962 р.), М. Косів

А також творчі осередки
в Одесі, Запоріжжі,
Дніпропетровську

- Л. Костенко, В. Симоненко, В. Шевчук,
- І. Драч, В.Стус, І. Світличний, І. Дзюба,
  - М. Вінграновський, Д. Павличко,
  - Є. Сверстюк, Є. Гуцало.

- А. Горська, П. Заливаха, В. Кушнір,
  - Г. Севрук, В. Зарецький,
  - Л. Семикіна.

- Л. Танюк

ШІСТДЕСЯТНИКИ

вихід на літературний і суспільний
обрїї

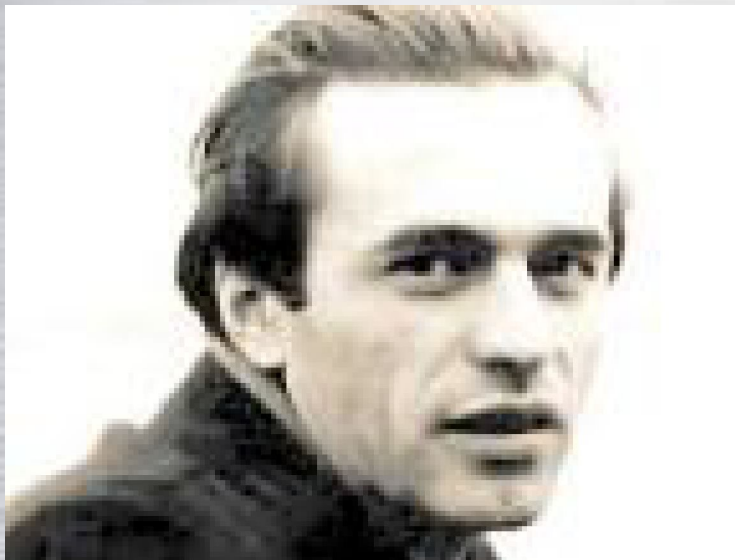
плеяди талановитої

творчої молоді

!!!!!! в період

ВІДЛИГИ

Василь Симоненко

Поет, представник
покоління
“шістдесятників”

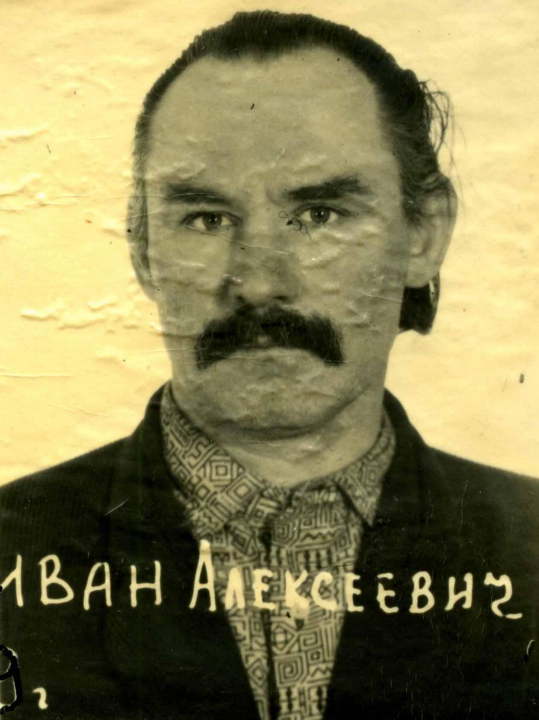
□ “лицар українського відродження”

□ Дебютував збіркою «Тиша і грім» (1962р.);

□ у 1965р. в Мюнхені вийшла його друга збірка
«Земне тяжіння»; "Берег чекань«, "Вино з троянд«.

автор збірки поезії
“Лебеді материнства”;

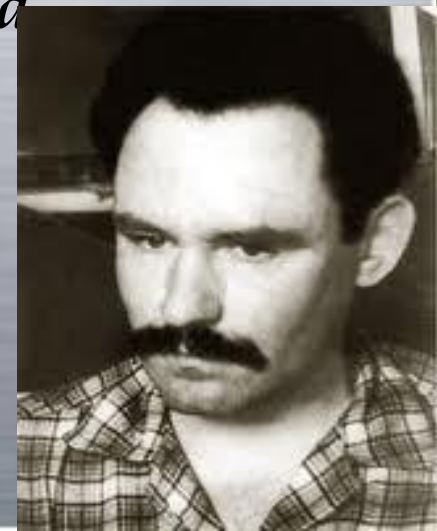

Іван Світличний

Шістдесятник, поет,
перекладач,
літературознавець, мовознавець,
літературний критик.

*Діяч українського руху опору
1960 – 1970-их років, репресований.
Лауреат Державної премії України
імені Т. Г. Шевченка*

- У 1962 р. вийшла його книжка "Художній метод. Бесіди про літературу".
- У 1965 р. автор самвидавського документа "Українські юристи під судом КГБ", тюремної збірки "Гратовані сонети".

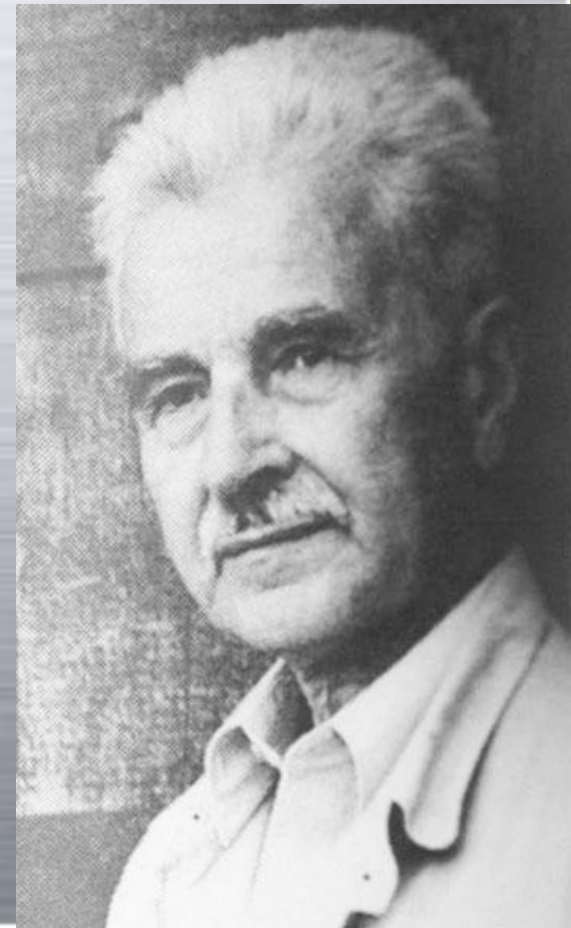

Євген Свєрстюк

*шістдесятник, письменник, філософ,
політв'язень радянського режиму*

*Автор есе «Собор
у рiштованні»
(1970 р.) –
про роман «Собор»
Олєся Гончара*

Ліна Костенко

Поетеса- шістдесятниця

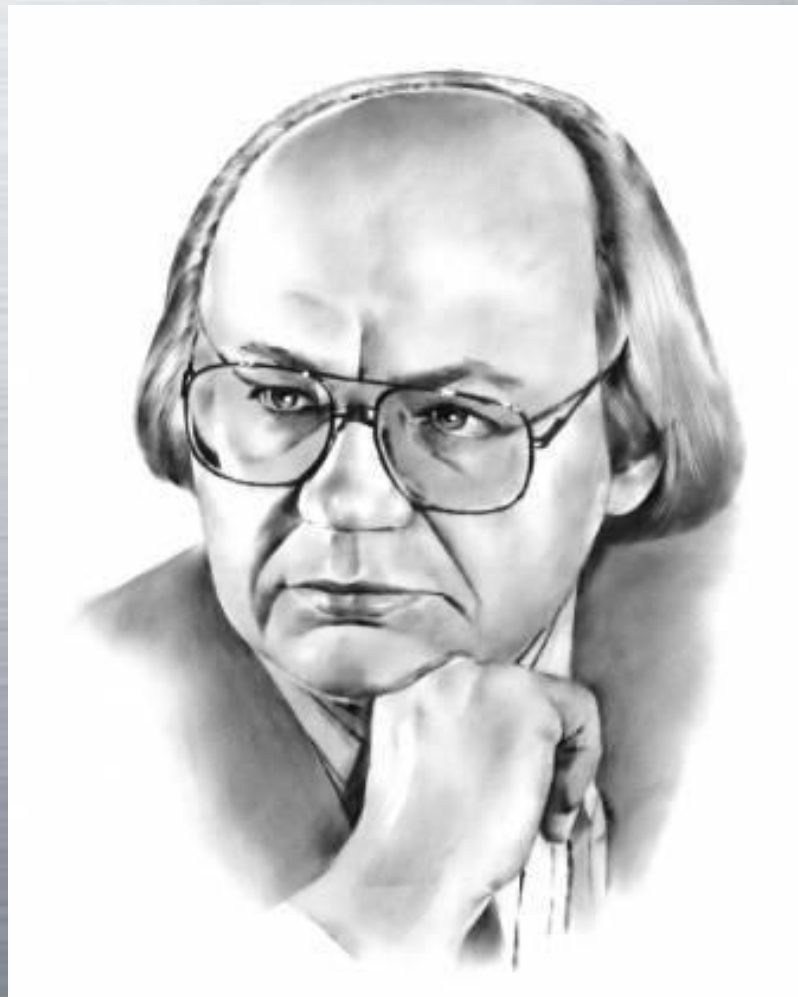

- автор роману у віршах *“Маруся Чурай”*;
- автор поетичних збірок *«Проміння землі», «Вітрила», «Мандрівки серця»,*
- *«Сад нетанучих пісень»*;
- у 2010 р. вийшов перший її прозовий роман *«Записки українського самашедшого»*.

Іван Драч

*Поет, перекладач, кіносценарист, драматург,
державний і громадський діяч.*

- перша збірка І. Драча "Соняшник", вірш.
- поет, автор "Ода чесному боягузові" збірок «Протуберанці серця», **«Корінь і крона»**.
- автор сценаріїв до фільмів «Криниця для спраглих», «Камінний хрест».
- перший голова Народного Руху України (1989 - 1992)

Алла Горська

Шістдесятник, художник –
живописець, графік.

- автор полотен «Прип'ять. Пором», «Біля річки», автор галереї портретів Шевченка,
- співавтор вітражу «Тарас Шевченко»,
- організатор клубу творчої молоді «Сучасник».

Основні події пов'язані з діяльністю шістдесятників:

- 1962 р. - перший наступ проти поетів: М. Хрущов засудив "відступи від соціалістичного реалізму" .
- 1963 р. - клуби творчої молоді було закрито.
серпень - вересень 1965 р. - арешт близько двох десятків тих, хто протестував особливо голосно дисидентів - шістдесятників.

Як наслідок ідеологічного наступу влади:

- Частина "шістдесятників" "переорієнтувалась" і стала робити те, що від них вимагалось, частина відійшла від громадської діяльності.
  - І. Драч, Д. Павличко

- Ті, хто не зміг відмовитися від своїх позицій і пішов на приховану або відкриту конфронтацію з владою. Шістдесятників, які зважувались на відкритий конфлікт з владою називались дисидентами.
- І. Світличний, О. Заливаха

вересень 1965 р. -

під час прем'єри кінофільму

С. Параджанова «Тіні забутих предків»

у київському кінотеатрі «Україна» з

критикою арештів інтелігенції

виступили

І. Дзюба, В. Стус, В.

Чорновіл.

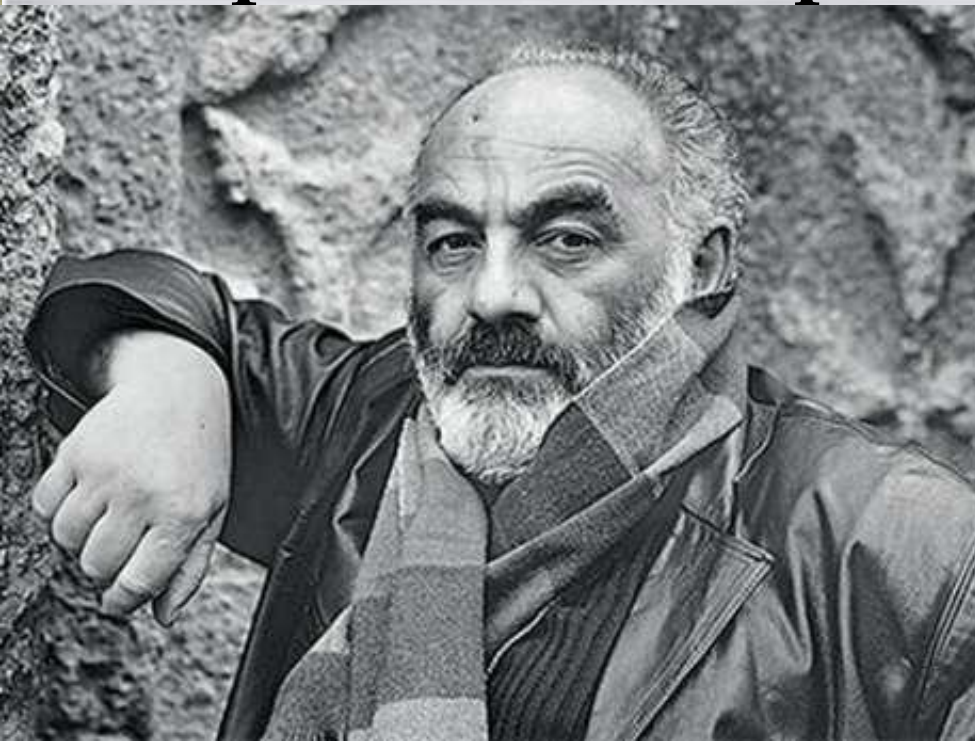
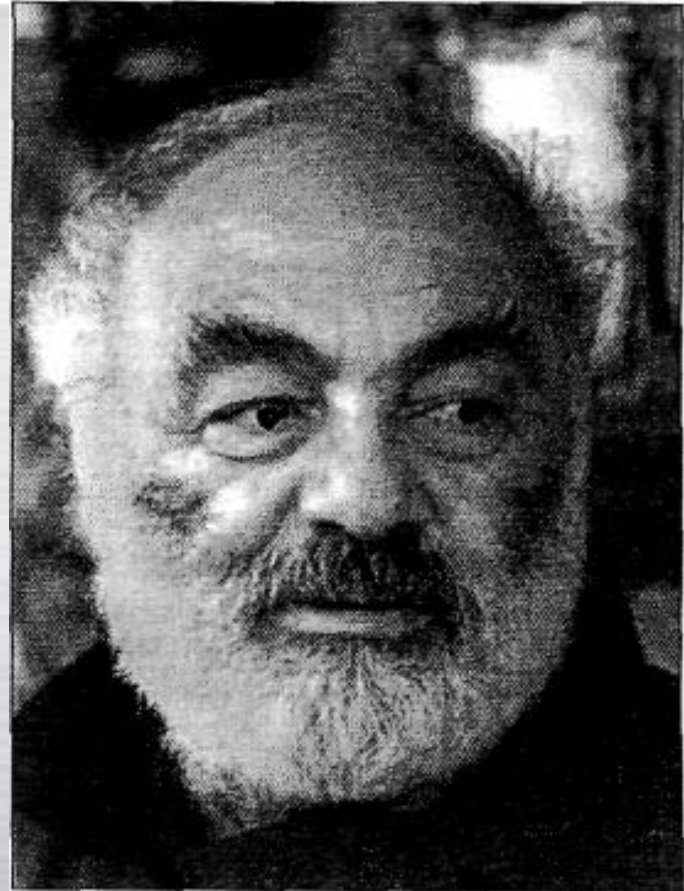
**1965 р. - участь В. Стуса в акції
протесту в кінотеатрі «Україна»
проти масових арештів дисидентів**

Сергій Параджанов

кінорежисер,

*міжнародне визнання прийшло до
С. Параджанова після екранізації повісті
М. Коцюбинського*

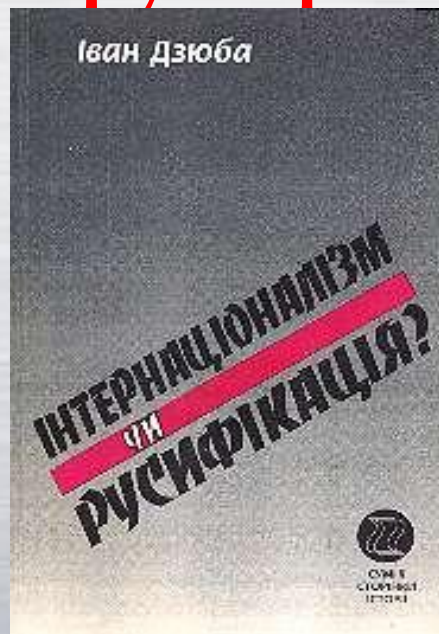
**"Тіні забутих
предків", 1965 р.**

- *Через ідеологічну цензуру не вийшли фільми "Intermezzo" "Київські фрески", "Ікар", "Сповідь", автор сценаріїв до фільму: "Лебедине озеро.*
- **«Колір гранату».**

вересень - грудень 1965 - підготовка
І. Дзюбою праці "Інтернаціоналізм чи
русифікація"

Іван Дзюба
літературознавець,
критик, громадський
діяч, дисидент.

- «Ця «праця» Дзюби має антирадянський характер... в ній зводиться наклеп на національну політику партії ...розпалюється ворожнечу між українським і російським народами!!!!!!

● Дисидентство –

це суспільно-політичний рух незгодних з існуючим режимом у державі, діячі якого виступали за дотримання **прав людини**.

● Дисиденти

особи, що відкрито виступали проти існуючих у тоталітарному суспільстві норм, офіційної ідеології й державної політики.

Дисиденти

І. Дзюба, В.Стус,

В. Чорновіл, М. Руденко,

П. Григоренко, Л. Лук'яненко,

Й. Тереля, В. Романюк,

(опозиційний рух в Україні
50-х початку 80-х років)

Причини виникнення:

1

- **Бездержавний статус України.** Центристська політика Радянського Союзу щодо УРСР. Панування радянської партійної бюрократії.

2

- **Утиски національно-культурного та духовного життя України:** переслідування за переконання, за власні погляди, думки.

3

- **Проведення русифікації,** знищення пам'яток історії та культури українського народу.

4

- **Ігнорування комуністичним режимом прав і свобод людини.**

5

- **Нехтування загальнолюдськими цінностями.** Підпорядкування інтересів особи, інтересам колективу, тоталітарної держави.

Течії дисидентського руху в Україні:

Національно – визвольна:

В. Мороз, І. Дзюба, В. Чорновіл

- Мета: боротьба за національні права українців.

відновлення незалежності України – шляхом виходу УРСР зі складу СРСР, вільний розвиток української мови та культури.

Правозахисна

*М. Руденко, П. Григоренко,
Л. Лук'яненко*

Мета: боротьба за громадянські права людини – за «соціалізм з людським обличчям»;

- дотримання в СРСР основних прав та свобод людини (сприяння виконанню в УРСР рішень Гельсінської наради, 1975), викриття злочинів тоталітарної системи.

Релігійна:

Й. Тереля (УГКЦ) , В. Романюк (УАПЦ)

Мета: боротьба за дотримання свободи віросповідання, совісті, відновлення заборонених конфесій - УГКЦ, УАПЦ; проти антирелігійної політики в державі та різноманітних обмежень в релігійному житті.

Особливості дисидентського руху в Україні:

Мирні, ненасильницькі форми боротьби.

Чітко визначені організаційні форми

Охоплення усіх регіонів України.

Участь представників різних верств населення

Ідеологічна платформа:

**реалізація українським народом
права на самовизначення**

**задоволення його культурних потреб,
у першу чергу використання
рідної мови, культури**

**формування елементів
громадянського суспільства
та дотримання прав людини.**

● Дисидентство

«...Завдання полягає в підготовці народу до нового масового руху за національну свободу.

*Для такої праці потрібні не скоростріл з багнетом, а **натхненне слово з вірою в перемогу...**» -*

Вимога реалізації мирним шляхом конституційного права УРСР на вихід зі складу СРСР, вдосконалення соціалістичного ладу в УРСР.

Дисидентство було загальноукраїнським явищем і існувало в усіх регіонах України.

МЕТОДИ БОРОТЬБИ

Дисидентство **ДИСИДЕНТІВ** - *мирна опозиційна форма боротьби «за розум і душу».*

Написання листів-протестів до керівних органів УРСР і СРСР.

Протести, відкриті листи, звернення

на адресу міжнародних організацій та урядів

Конференції, виступи інтелігенції –

мирна опозиційна форма боротьби «за розум і душу»

Створення правозахисних організацій

Друкування науково – публіцистичних праць

критичного спрямування на гострі соціально – політичні, національні та екологічні теми

Відстоювання ідеї рівноправності народів. Акції солідарності з іншими, які зазнали утисків з боку тоталітарної системи; підтримки кримських татар у їх прагненні повернутися на батьківщину (П. Григоренко).

«САМВИДАВ»

сукупність видавничої продукції

(книжки, журнали, газети), що тиражується нелегально із використанням доступних технічних засобів або шляхом переписування.

Розповсюджували інформацію про порушення свободи слова, судові та позасудові репресії, становище політв'язнів в тюрмах.

- журнал "Український вісник"

(1970 - 1974 рр.),

- В. Чорновіл, С. Хмара

Українська робітничо-селянська спілка (1959 – 1961 рр.)

- започаткувала створення низки правозахисних організацій у Радянському Союзі,
- мета - вихід України зі складу СРСР мирним шляхом, на основі відповідних статей радянської конституції.

Учасники:

- Л. Лук'яненко   **Львів**   І. Кандиба

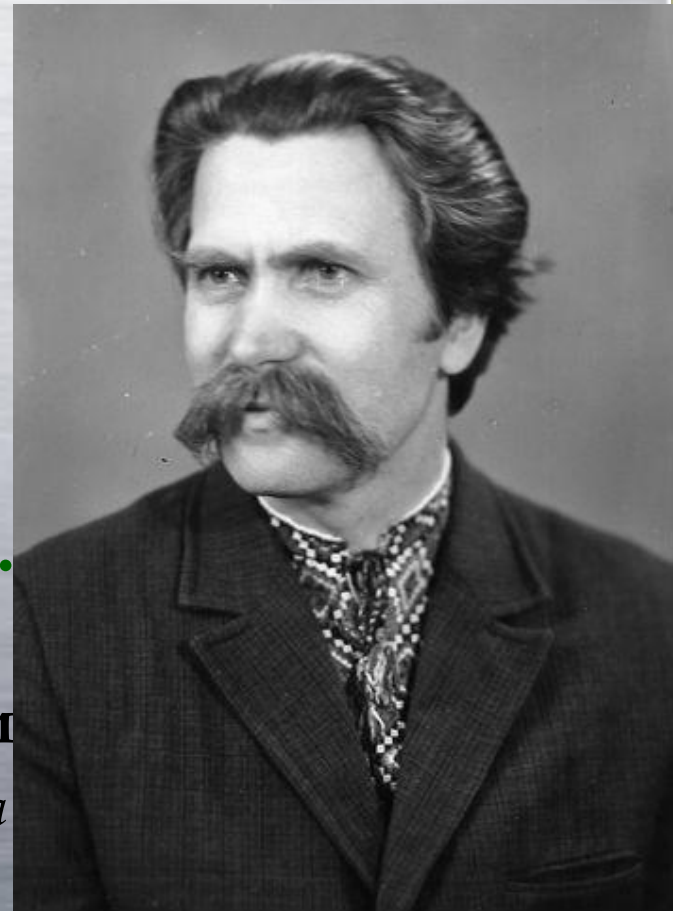
У травні 1961 р. на закритому судовому процесі засудили Л. Лук'яненка, І. Кандибу.

Л. Лук'яненко

*Юрист, правозахисник,
український дисидент*

- один із засновників Української робітничо-селянської спілки, 1959 р.
- Автор книги «Сповідь у камері смертників»,
  - 1976 р. один із засновників Української Гельсінської групи.
- 24 серпня 1991 р. автор Акту проголошення незалежності України
- Нагороджений медаллю імені Святого Володимира «Борцям за волю України».

після підписання Гельсінських угод

- 1975р. - підписано ЗАКЛЮЧНИЙ АКТ НАРАДИ З ПИТАНЬ БЕЗПЕКИ І СПІВРОБІТНИЦТВА В ЄВРОПІ -

Гельсінські угоди про принципи демократії і права людини.

«...Держави-учасниці поважатимуть права людини та основні свободи, включаючи свободу думки, совісті, релігії та переконань, для всіх, незалежно від раси, статі, мови та релігії...»

Як наслідок підписання
**ЗАКЛЮЧНОГО АКТУ
НАРАДИ
З ПИТАНЬ БЕЗПЕКИ І
СПІВРОБІТНИЦТВА В ЄВРОПІ**

*Української
громадської
групи сприяння
виконанню
Гельсінських угод*

Голова -
Микола Руденко.
Входили: О. Бердник, П.
Григоренко, О. Тихий,
Л. Лук'яненко, В. Стус,
І. Кандиба, Н. Світлична
В. Чорновіл,
Ю. Шухевич, В. Романюк

**Українська громадська група
сприяння виконання
Гельсінських угод - це
громадська організація, яка
керувалася гуманітарно-
правовими мотивами,
спрямовуючи свою діяльність на
ознайомлення світового
співтовариства з фактами
порушення прав людини в
Україні.**

Основні завдання, які ставила перед собою Українська громадська група сприяння виконанню

ознайомити широкі кола української громадськості з Загальною Декларацією прав людини

домагатися акредитування в Україні представників зарубіжної преси;

3. ознайомити світову громадськість з фактами порушень прав людини в Україні;

4. домагатися, щоб на міжнародних нарадах з питань безпеки та співробітництва в Європі Україна була представлена окремою делегацією.

Микола Руденко

Поет, засновник Української Гельсінської групи (1976р.)

автор численних збірок поезій і повістей (поема «Хрест» «Всесвіт у тобі», «Оновлення»);

□ від початку 1970-х рр. – учасник правозахисного руху;

Василь Стус

Поет-дисидент

□ «...за своїм покликанням і з ласки Божої - поет

□ автор збірок «Зимові дерева» (1970), «Дорога болю», «Круговерть», «Веселий цвинтар»;

□ 4 вересня 1965 р. брав участь в акції протесту у кінотеатрі «Україна» в Києві;

□ декілька разів був арештований за

«антирадянську агітацію».

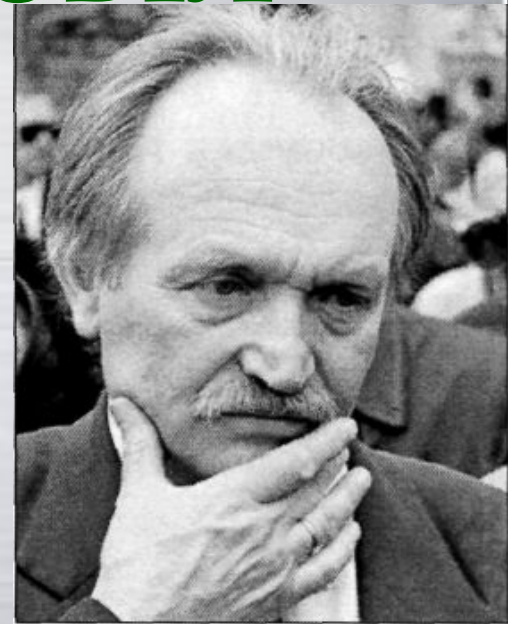
□ Помер 4 вересня 1985 р. в таборі.

В. Чорновіл

журналіст,
дисидент

Автор «самвидавської» збірки «Лихо з розуму» (1967),
«Габірний генерал».

Автор самвидавного журналу «Український вісник» (1970-1972 рр.);

Один із засновників Української Гельсінської спілки;

У 1985 р. повернувся до Львова, де відновив правозахисну діяльність,
видання "Українського вісника".

На перших виборах Президента України у 1991 р. посів друге місце,
здобувши підтримку
23,27 % виборців.

У грудні 1992 - 1999 рр. став головою Народного Руху України».

Валерій Марченко

Український
журналіст-дисидент,
учений-сходознавець
філолог

- член Української Гельсінської Групи;
- протягом 1971-1972 рр. опублікував низку перекладів з азербайджанської літератури;
- автор статей: “Київський діалог”.

В. Романюк - Святіший Патріарх Київський і всієї Руси-України Володимир І

- Патріарх Київський і всієї Руси-України **УПЦ-КП (1993 – 1995)**.
- У 1976 р. під час перебування на засланні задекларував свою приналежність до Української автокефальної православної церкви і виступав за її відновлення.
- З 1979 р. – член **Української Гельсінської Групи**.

1. Виникнення і формування дисидентського руху наприкінці 50-х — на початку 60-х років

На відміну від легального культурологічного "шістдесятництва", яке діяло в межах радянської системи, дисидентство почало поєднувати підпільну роботу з легальними методами боротьби за незалежність України.

II етап: Активізація опозиційного руху

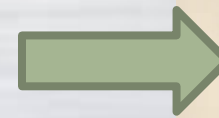
в другій половині 60-х — на початку 70-х р. ХХ ст.

*Піднесення опозиційного руху було пов'язане
зі зміною політичного курсу нового
керівництва СРСР (1964 р. Брежнєв).*

- Ретельніше запрацювала **цензура**, що перекривала канали легальної публікації творів, які не відповідали офіційній ідеології.

**Розпочалися репресії проти
інакомислячих в 1965 році.**

- Внаслідок кадрових змін в політичному керівництві УРСР
- в **1972 р.** - звільнення з посади **П. Шелеста** і призначення **В. Щербицького**

ХВИЛЯ РЕПРЕСІЙ ПРОТИ ДИСИДЕНТІВ

«...Репресії 1972 р. показали, що в дискусії з українськими «дисидентами» влада не знайшла більш переконливих аргументів, ніж застосування сили.

● III етап:

- Український дисидентський рух після підписання Гельсінських угод в 1975р.

*Активізація правозахисного руху
в Україні, очолюваного*

**Українською громадською
групою сприяння
виконанню Гельсінських
угод на чолі з М. Руденком.**

Методи розправ радянської влади з дисидентами:

1967 р. – створення «п'ятого управління» КДБ, для боротьби з інакодумцями.

1. ув'язнення, заслання

(практично всі вони були засуджені до тривалого ув'язнення та відправлені до таборів суворого чи особливого режимів на Уралі та в Мордовії)

2. «каральна медицина» –

психічні лікарні (П. Григоренко, М. Руденко)

3. адміністративні покарання –

звільнення з роботи, вигнання з ВУЗів, аспірантури; покаранню підлягали всі родичі; велися постійні нагляди за підозрюваними).

Методи розправ радянської влади з дисидентами:

1972 р. масові арешти дисидентів,
які дістали назву «великого
погрому».

Спілка письменників України
в 1970 ті роки перетворилась на
орган цькування
«ідейно хибних творів».

Причини занепаду дисидентського

руху:

1. ефективна радянська карально-репресивна система - масові репресії на деякий час паралізували активність дисидентів.
2. не вистачало організаційного оформлення та соціальної бази
3. відсутність зв'язків з масами